

Sitrep Irak
NR.4, 30/01/03

Dit sitrep is opgesteld op verzoek van het CVIN en is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Het sitrep is bedoeld ter informatie voor de betrokken bewindslieden. Dit sitrep wordt tweewekelijks uitgebracht. Indien noodzakelijk zal de frequentie worden verhoogd. Normaliter zal het sitrep zich richten op de actuele ontwikkelingen.

I. Uitvoering VR-resolutie 1441/ inspecties:

A. Uitvoering VR-resolutie:

Conform Veiligheidsraadresolutie 1441 verzorgden Uitvoerend Voorzitter Blix van UNMOVIC en Directeur-generaal El-Baradei van het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) op 27 januari een briefing voor de Veiligheidsraad (VR) over de eerste 60 dagen van de inspecties (zie hieronder). Na afloop van de briefing gaven de VR-leden hun eerste reactie op de rapporten. Volgens de VS en (in iets mindere mate) VK voldeed Irak niet aan de in VR-resolutie 1441 genoemde ijkpunten op het gebied van pro-actieve medewerking en van de accurate en complete verklaring over haar massavernietigingswapens. De meeste VR-leden erkenden dat van pro-actieve medewerking geen sprake is, maar wilden inspecties meer tijd gunnen. De VS diende nog geen voorstel voor een verder besluit door de VR in.

VR-resolutie 1441 bevat geen andere vaste data voor een briefing door UNMOVIC of IAEA. De VR kan evenwel altijd om een briefing vragen. Duitsland, de VR-voorzitter in februari, heeft voorlopig een briefing op 14 februari gepland.

B. Inspecties:

Tijdens de briefing van 27 januari gaf El-Baradei aan tot nu toe geen bewijzen te hebben dat Irak zijn nucleaire programma had hervat. Hij gaf aan nog een aantal maanden nodig te hebben om een afgerond oordeel te kunnen geven ten aanzien van de nucleaire activiteiten van Irak. Hierbij is Iraakse "pro-actieve" medewerking noodzakelijk.

Blix herhaalde in zijn rapportage nog eens het fundamentele doel van inspecties: de verificatie van ontwapening. Sprekend over de inspecties vanaf 1991 tot heden concludeerde Blix dat vanwege onvoldoende Iraakse samenwerking, de inspectieteams in plaats van het verifiëren van declaraties en bewijsmateriaal, eigenhandig de bewapeningsprogramma's van Irak in kaart hadden moeten brengen en daartoe zelf naar bewijsmateriaal hadden moeten zoeken.

De logistieke samenwerking van Irak is volgens beiden voldoende. De inspecteurs wordt bij alle locaties toegang verleend. Wel stelde Blix een aantal punten van zorg

te hebben ten aanzien van de bereidwilligheid tot samenwerking van de Irakese overheid. Zo staat Irak nog altijd niet toe dat U-2 spionage vliegtuigen boven Irakees grondgebied fotomateriaal verzamelen. Verder heeft een aantal demonstraties en 'public outbursts' plaatsgevonden rond geïnspecteerde sites (in Irak zijn deze bijna altijd door de overheid georganiseerd). Ook gaf Blix een voorbeeld van frauduleuze handelingen bij de declaratie die Irak heeft ingediend en sprak hij, naar aanleiding van een concrete vondst, het vermoeden uit dat relevante documenten zijn ondergebracht in de huizen van privé personen.

Van inhoudelijke, pro-actieve medewerking, is volgens Blix en El-Baradei onvoldoende sprake. Nog altijd is een aantal vragen onbeantwoord gebleven, ondanks herhaalde verzoeken aan Irak. Interviews vinden alleen plaats in de aanwezigheid van Irakese waarnemers. Alle wetenschappers die tot nog toe zijn benaderd (11 door UNMOVIC en 3 door IAEA) hebben geweigerd zonder aanwezigheid van Irakese waarnemers te spreken. Ondanks toezeggingen van de Iraakse regering de wetenschappers aan te moedigen tot interviews zonder waarnemers is er geen verandering opgetreden. Vertrouwelijke informatie geeft aan dat de Iraakse regering in feite de wetenschappers en hun families bedreigt en hen verbiedt de VN inspecteurs te woord te staan.

Blix rapporteerde onder andere over de volgende openstaande vragen:

- Irak beweert dat het de VX voorraden heeft vernietigd, maar UNMOVIC kan dit niet verifiëren;
- Er is documentatie op basis waarvan geconcludeerd kan worden dat Irak nog ongeveer 6500 chemische bommen moet hebben, die ongeveer 1000 ton aan chemisch materiaal zouden bevatten;
- De onlangs gevonden chemische raketkoppen zijn recent verplaatst, in een periode derhalve dat Irak die chemische raketkoppen niet meer had mogen hebben. Volgens Blix is dit mogelijk het 'topje van een ijsberg'.
- De inspecteurs hebben in een laboratorium een hoeveelheid thiodiglycol gevonden, een voorloper voor het maken van mosterdgas;
- Irak heeft nog niet duidelijk gemaakt wat er is gebeurd met ongeveer 8500 liter anthrax, terwijl er aanwijzingen zijn dat Irak meer dan die hoeveelheid heeft geproduceerd;
- Irak heeft een hoeveelheid van 650 kg 'bacteriological growth media' niet in het rapport opgenomen, waarmee eveneens o.a. anthrax zou kunnen worden gemaakt;
- Het is nog onduidelijk hoever Irak is gevorderd met de ontwikkeling van raketten met een reikwijdte van meer dan de toegestane 150 km. De Al-Samoud 2 en de Al Fatah raket zijn getest tot een maximum van 183 resp 161 km. Irak heeft recent nog 380 raketmotoren geïmporteerd voor de productie van de Al Samoud 2 raket.
- Er zijn aanwijzingen dat Irak een onvolledig document heeft ingediend en de nummering van de pagina's heeft veranderd om dit te verdoezelen.

Tot nu toe hebben de inspecteurs ruim 400 inspecties uitgevoerd, waarbij ook gebruik werd gemaakt van helikopters. In Mosul heeft UNMOVIC een 'field office' opgezet. Binnenkort zal een tweede 'fieldoffice' worden geopend in Basra.

II Internationale politieke ontwikkelingen:

A. Irak:

In Irak is Saddam Hoessein naar verluidt bezig met voorbereidingen op een aanval. Hij zou ervan overtuigd zijn dat deze plaats zal vinden, onafhankelijk van het feit of Irak wel of niet zal voldoen aan de eisen van de VN.

In reactie op de briefing van Blix en El-Baradei heeft de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken laten weten dat Irak van mening is dat het voldoet aan de eisen van de Veiligheidsraad zoals gesteld in resolutie 1441.

Een oproep van de VS aan Saddam Hoessein om in ballingschap te gaan heeft vooralsnog geen effect gehad.

B. Regio rondom Irak:

Op 23 januari heeft op initiatief van Turkije in Istanbul een regionaal overleg inzake Irak plaatsgevonden. Egypte, Jordanië, Saoedi Arabië, Syrië, Iran en Turkije hebben hieraan deelgenomen. Deze landen wensten aanvankelijk in een verklaring richting Bagdad een oproep te doen aan Saddam Hoessein om af te treden. Uiteindelijk werd hiervan afgezien en werd – na naar verluidt moeizame onderhandelingen – een tamelijk zwakke verklaring aangenomen. Hierin wordt Irak opgeroepen de samenwerking met UNMOVIC en IAEA voort te zetten en een actievere houding aan te nemen m.b.t. het verlenen van informatie. Tevens werd verwezen naar het Israelisch-Palestijns conflict. Of er wel of niet een vervolg-overleg plaats zal vinden is nog onduidelijk.

Een nadere toelichting over de houding van Syrië is als bijlage toegevoegd.

C. VR

Op 29 januari – een dag na de State of the Union – kwam de VR in informele consultaties bijeen om de briefing van Blix van 27 januari verder te bespreken.

In zijn State of the Union (zie hieronder) heeft President Bush aangekondigd dat hij de VR zal vragen op 5 februari bijeen te komen. Daar zal SoS Powell een presentatie geven van Amerikaanse inlichtingen over Irak's illegale wapenprogramma's en over de pogingen van Bagdad om die wapens aan inspectie door UNMOVIC te onttrekken. De meeste VR-leden zullen die dag vertegenwoordigd worden door hun Minister van Buitenlandse Zaken.

D. Washington/Londen/Parijs/Berlijn/Moskou

In de State of the Union zoekt President Bush steun, zowel in binnen- als buitenland. Bush heeft in zijn toespraak de door hem ingezette beleidslijn, die beëindiging van Irak's massavermieligingswapenspotentieel beoogt, verder getrokken. Dit moet, zo Bush, bij voorkeur op vreedzame wijze via het VN-spoor geschieden, maar kan zonodig – unilateraal - met harde hand worden afgedwongen. President Bush heeft in zijn speech gedaan wat UNMOVIC-chef Blix op 27 januari ook al heeft gedaan, namelijk vaststellen dat Saddam Hussein de uitgangspunten van dat systeem niet heeft geaccepteerd en hiermee niet aan de eisen van resolutie 1441 heeft voldaan. Tevens heeft de President opnieuw een link met het terrorisme gelegd, zelfs met Al Qaida. Ook al heeft President Bush geen oorlogsverklaring uitgesproken, brengt zijn toespraak de vraag naar een eventuele ontwapening langs militaire weg naderbij.

De afgelopen twee weken hebben een verbreding van de kloof tussen VS en VK enerzijds en Frankrijk en Duitsland anderzijds aan het licht gebracht. Zoals bekend zijn VS en VK stellig: Irak voldoet niet aan de in resolutie 1441 gestipuleerde eisen en dreigt de laatste kans op ontwapening langs vreedzame weg snel te verspelen. Het VK heeft aangekondigd dat het in de eerste week van februari een nieuw en gedetailleerder rapport terzake zal publiceren.

Frankrijk en Duitsland daarentegen vinden het – ook na de briefing van Blix - te vroeg voor een dergelijke conclusie. Zij menen dat de inspecteurs meer tijd moeten krijgen. Frankrijk heeft herhaaidelijk benadrukt dat militair optreden op dit moment niet gerechtvaardigd is. Of dit zich bij eventuele besluitvorming in de toekomst over militair optreden zal vertalen in een veto is echter niet vanzelfsprekend. Duitsland heeft steun voor een eventuele tweede resolutie reeds afgewezen.

Op 30 januari hebben de leiders van acht Europese landen (VK, Spanje, Portugal, Italië, Denemarken, Tsjechië, Polen en Hongarije) in een brief gepubliceerd in verschillende Europese kranten opgeroepen tot een gezamenlijk front van Europa en de VS tegen Saddam Hussein. Dit pleidooi wordt algemeen gezien als afwijzing van het Frans-Duitse standpunt.

Tot 28 januari zat Rusland op de Franse lijn. Op 28 januari heeft President Poetin echter een duidelijke ommezwaai gemaakt en heeft hij aangegeven dat "If Iraq begins to make problems for the inspectors, then Russia could change its position and agree with the US on new, tougher actions by the UN Security Council". Vanuit Washington wordt verwacht dat Rusland uiteindelijk zal instemmen met een tweede resolutie.

E. EU:

Tijdens de Algemene Raad van 27 januari werd geconcludeerd dat, onder de voorwaarde dat Irak meewerkt, de inspecteurs meer tijd moeten krijgen om hun werk te voltooien, en dat ontwapening het doel blijft. Straw stelde dat de komende weken cruciaal worden. Volgens hem bestaat er "compelling evidence" dat Irak niet aan 1441 voldoet en juist daarom moet de internationale druk moet groot blijven, opdat

"Saddam would crack". Griekenland bracht nog op dat onduidelijk is of wat nu door de inspecteurs gevonden is het topje van een ijsberg is, of de laatste smeltende blokjes. Belgische minister van BZ Michel toonde zich gefrustreerd over het feit dat de EU, zelfs met vier leden in de VR, niet in staat bleek een werkelijk eigen positie te formuleren.

F. NAVO

Besprekingen tijdens de PV-lunch van 28 januari hebben geen nieuwe ontwikkelingen opgeleverd binnen de NAVO.

III Militair relevante ontwikkelingen:

A. Militaire ontwikkelingen in Irak

De recente, defensieve voorbereidingen door eenheden van de Republikeinse Garde buiten Bagdad lijken de intentie van Irak in verstedelijkt gebied, namelijk een verdediging in de diepte uit te voeren, te bevestigen. De nieuwe, verdedigende posities rondom de hoofdstad bieden echter weinig tactische voordelen en slechts weinig daadwerkelijke bescherming tegen luchtaanvallen met precisiewapens. Eén van de 5 legerkorpsen heeft zijn eenheden, voorheen gericht tegen een mogelijke dreiging vanuit Iran, verplaatst richting het zuiden. De gekozen locaties maakt het deze eenheden mogelijk om de snelwegen tussen de Perzische Golf en Bagdad te beheersen (deze snelwegen volgen respectievelijk de loop van de rivier de Eufraat en van de rivier de Tigris).

B. Militaire opbouw van VS en VK

De Amerikaanse en Britse troepenopbouw in het Midden-Oosten (de Perzische Golf) en Turkije gaat onverminderd door. In de regio bevinden zich twee vliegdekschepen, terwijl een derde vliegdekschip (USS ABRAHAM LINCOLN) vanuit Australië in de richting van Irak gaat. Tevens is er significante beweging te zien bij het vliegdekschip USS KITTY HAWK, dat zich vanuit Japan naar het zuiden beweegt. Het Britse vliegdekschip HMS ARK ROYAL en de helikoptercarrier HMS OCEAN zijn reeds gearriveerd bij het Suez-kanaal en zullen naar verwachting een dezer dagen richting Rode Zee varen.

Naar verwachting is eind van deze maand zoveel materieel in de regio aanwezig – de troepen kunnen worden ingevlogen – dat een relatief grote inzet van grondtroepen dan mogelijk moet zijn.

IV Gevolgen voor de Nederlandse samenleving:

In aanvulling op de bijlage van Sitrep 1 dd. 19/12/02 wordt het volgende ten aanzien van de Nederlandse situatie toegevoegd.

A. (Extreem) links

Met het oog op een mogelijke aanval op Irak worden in toenemende mate demonstraties gepland. Het Europees Sociaal Forum (ESF) in Florence heeft alle burgers van Europa opgeroepen om op de zaterdag na het begin van de oorlog nationale demonstraties te organiseren. Voorts is opgeroepen tot het organiseren van massa-demonstraties in de diverse hoofdsteden op 15 februari a.s.. Deze twee oproepen hebben in Nederland geresulteerd in diverse lokale initiatieven. Zowel het platform 'Rotterdam tegen de Nieuwe Oorlog' als de Internationale Socialisten (o.a. in Tilburg en Groningen) hebben op hun website opgeroepen tot een demonstratie op de eerste dag van de oorlog en tot deelname aan de landelijke demonstratie van het ESF. Verder staan demonstraties gepland in Nijmegen op 13 februari, georganiseerd door het 'Nijmeegs Platform', dat ook zal deelnemen aan de landelijke demonstratie op 15 februari a.s. te Amsterdam. In Zwolle tenslotte organiseren de Internationale Socialisten op 30 januari een discussiebijeenkomst over de dreigende oorlog, waar besproken zal worden hoe de lokale anti-oorlogsactiviteiten kunnen worden verstrekt.

Als er één ding duidelijk wordt uit alle geplande c.q. aangekondigde demonstraties, dan is het dat het vooral 'links Nederland' is dat zich tegen een mogelijke aanval op Irak keert en zich ook als zodanig manifesteert. De Irakezen in Nederland houden zich vooralsnog volledig afzijdig (zie ook de risico-analyse d.d. 5 december 2002).

B. De Marokkaanse gemeenschap

Het beeld dat in de vorige analyse is geschetst geldt nog steeds, met de toevoeging dat bronnen binnen de Marokkaanse gemeenschap ten aanzien van demonstraties van moslims tegen de VS het voorstelbaar achten dat deze heftig van aard zullen zijn als gevolg van opgekropte boosheid en verdriet over hetgeen de VS een moslimland aandoen. Concrete gegevens daartoe ontbreken echter.

C. De Turkse en Turks-Koerdische gemeenschap

De dreigende aanval op Irak is tot nu toe geen gespreksonderwerp binnen de Turkse gemeenschap. Zoals in de vorige analyse is gesteld ligt het in de lijn der verwachting dat het grootste deel van de Turkse gemeenschap zich zal conformeren aan het standpunt van de Turkse regering.

D. De Iraanse gemeenschap en Mujahedín-e-Khalq

Binnen dienst Wiv

+++++

Verzendlijst:

Minister-president
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden/ Vice MP
Minister van Verkeer en Waterstaat/ Vice MP
Minister van Defensie
Minister van Justitie
Minister van Buitenlandse Zaken

BIJLAGE

Houding Syrië tegenover militaire interventie

In tegenstelling tot de Golfoorlog in 1990-91 zal Syrië geen actieve militaire bijdrage leveren. Primaire zorg van Damascus aangaande een regimewijziging in Bagdad is dat een nieuw pro-Amerikaans bewind de *containment* van Syrië versterkt. Feitelijk betekent dit een omsingeling door landen die een sterke band met de VS onderhouden en / of Amerikaanse militaire eenheden op hun grondgebied hebben. Enkel Libanon, waar Syrië de dominante factor is, maakt dan geen deel uit van de geo-strategische ring rondom Syrië. De Verenigde Staten beschouwen Syrië onverminderd als een *'state of concern'*, mede omdat het land naar zijn oordeel een (indirecte) *'state sponsor of terrorism'* is.

Overigens wil de opstelling van Damascus niet zeggen dat het wezenlijke bezwaren heeft tegen de mogelijke ondergang van het Iraakse regime. De betrekkingen met het Iraakse regime zijn in de laatste drie decennia vaak gespannen en soms vijandig geweest. Pas in de laatste jaren is de relatie verbeterd om louter pragmatische redenen. De illegale doorvoer van Iraakse olie en de Syrische handel op Irak leveren substantiële inkomsten op voor beide landen. Voortzetting van de status-quo heeft derhalve de voorkeur van Damascus.

Dit laat onverlet dat Syrië zich, al sinds enige tijd, voorbereidt op een regimewijziging in Bagdad. Zo is hierover direct contact geweest met de Amerikaanse regering. Dit heeft geleid tot voldoende geruststelling bij de Syrische leiding over de Amerikaanse plannen ten aanzien van Irak, alsook het vredesproces in het Midden-Oosten en in het bijzonder over de kwestie van de Golan. Van zijn kant heeft Syrië bij de Libanese Hezbollah-beweging aangedrongen op terughoudendheid tijdens een eventuele westerse interventie in Irak. Hezbollah-leider Nasrallah heeft begin januari verklaard om – indien de VS een militaire operatie tegen Irak beginnen – geen aanvallen op Israël uit te voeren, zelfs niet na "provocaties".

Tevens vinden coördinerende gesprekken plaats tussen Syrië en Iran. Naast de noodzakelijke matigende invloed op Hezbollah wordt gesproken over het post-Saddam Hoessein tijdperk. Beide landen herbergen Iraakse oppositiegroeperingen, waarbij Syrië zich voornamelijk richt op de Iraakse Koerden omdat het land zelf een Koerdische bevolkingsgroep heeft (ca. 8% van de totale Syrische bevolking). Syrië steunt ook de consultatie-missie van Iran in de regio om tot een gezamenlijk standpunt ten aanzien van Irak te komen. De conferentie van de ministers van Buitenlandse Zaken van Turkije, Iran, Syrië, Saudi-Arabië, Egypte en Jordanië, in Istanbul, eind januari, was hiervan een uitvloeisel. Niettemin zijn er op deze bijeenkomst meningsverschillen naar voren gekomen, onder andere ten aanzien van een mogelijke militaire *Alleingang* van de Verenigde Staten. Voorts bezocht de Libanese premier Salim al-Huss de Syrische president Bashar al-Assad in Damascus voor overleg en is er sprake van een bezoek van de Syrische president aan zijn ambtsgenoot in Teheran.

Nu Syrië deel uitmaakt van de Veiligheidsraad dringt het aan op het volgen van de diplomatieke lijn van de VN en zal het zonder een aanvullende en verstrekkende VR-resolutie een neutrale positie ten aanzien van de oorlog tegen Irak innemen. Inmiddels heeft Syrië zijn militaire presentie aan zijn oostgrens beperkt versterkt. Tussen de grensovergangen at-Tanf (500 km vanaf Bagdad) en Abu Kamal (400 km vanaf Bagdad), de twee belangrijkste overgangen vanuit Centraal-Irak, heeft het Syrische leger om de 2-3 kilometer een observatiepost ingericht. De Syrische Halve Maan-organisatie is gestart met het opzetten van vluchtelingenkampen in de omgeving van at-Tanf. Beide maatregelen duiden erop dat de Syrische leiding zich niet wil laten verrassen door vluchtende Iraakse regimeleden, noch door Iraakse vluchtelingenstromen.